Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 8(3), 421-436, Temmuz 2015
Journal of Theoretical Educational Science, 8(3), 421-436, July 2015
[Online]: http://www.keg.aku.edu.tr

The Information Literacy Level of Vocational School and Technical School Students *

Halük ÜNSAL **

Received: 05 November 2013 **Accepted:** 13 May 2015

ABSTRACT: In 21.century it is necessary to gain new literacies and skills with focusing on learning. The skills can be exampled as career, technology and innovation and literacies as information, technology, culture and media. In this connection, the aim of this study is to examine vocational and technical high school students' level of information literacy. The screening model is used. Information literacy scale is used for data collection. From 11th class 176 students from vocational and technical high schools' departments of information technologies, accounting, child development, justice / clerkship, food and beverage services are participated in study, and they were selected by appropriate sampling method from Ankara province. For analyzes of collected data, descriptive analyzes were conducted according to the values of mean and standard deviation, the t-test and analysis of variance were used for comparison. At the end of study it is stated that the frequency of information literacy level os vocational school students' is "often" ($\overline{X}$ =3.86). A meaningful difference is not found according to gender. As a result of the analysis in order to determine whether there are differences in terms of sections in the part of the students' access to information there was a significant difference between students – departments of information technology, accounting and food and beverage service. Also there was a significant difference about dimension of ethical and legal regulations for using information between students-departments of information Technologies, justice / clerkship and food/beverage and between the students section It can be suggested that some qualitative and quantitative researches about different types of literacy at various vocational and technical education high schools can be useful.

Keywords: vocational school, literacy, information literacy, 21th century

Extended Abstract

Purpose and Significance: Technological paradigm shift have effects in all areas of education, especially vocational and technical fields. In this connection new skills emerged. Literacy is one of these new skills. Literacy can be described as the ability to read and write, and also be considered as a feature to understand, interpret, analyse, evaluate and problem solving in the world of information. In other words information literacy can be defined as is obtaining, organization, evaluation and sharing of current information and the abilities of producing new information. It can be said that in relation with information, every individual should have knowledge of information literacy.

The researchs are mostly with teachers and higher education level. So it means that researches on vocational and technical education students are a few. This research aims to determine the students' level of information literacy at vocational and technical education at secondary education level. It is important to determine vocational and technical education high school students' information literacy levels both for these

*Some parts of this article were presented at the 21th National Educational Sciences Conference on 12-14 September 2012. Marmara University, Atatürk Education Faculty, Istanbul, Turkey.

** Assist. Prof. Dr., Gazi University, Ankara, Turkey, unsalh@gazi.edu.tr

Copyright © 2015 by AKU
ISSN: 1308-1659

students are the interim manpower for the country's future and also vocational and technical training schools play an important role as well as general high schools in the future of.

Method: Research survey model was used (Karasar, 1995). Vocational high schools in the province of Ankara are the population of the study. In the sample, convenient sampling method was used to provide the most accessible and maximum savings. A total of 176 students participated to this research, and these students are at 11th grade of high school and from departments of information technology, accounting, child development, justice / clerkship, food and beverage services and selected by appropriate sampling method from various districts of Ankara. As data collection tool Adıgüzel (2011) 's "information literacy"scale was used. The scale consists of 29 items. The scale is consists of four factor as Define the information needs, access to information,using information handling and ethical and legal framework for using information. Reliability coefficients for each scale factor are calculated as, .80, .87, .85, and .83, and the reliability coefficient for the entire scale is. SPSS 16.0 was used to analyze the data. The frequency (f), percentage (%) values are given with interpreted. In the comparisons, t-test and analysis of variance were made. Significance of data level is found as 0.05. This five-point Likert-type scale ranges were interpreted as follows: 1.00-1.80 from "never"; 1.81-2.60 between "sometimes"; 2.61-3.40 between "sometimes", from 3:41 to 4:20 "often", from 4:20 to 5:00 "every time ".

Results: The general level of information literacy as a result of research using information sub-dimensions of the ethical and legal regulations defining the information needs of the average value was found to be slightly higher than the other dimensions. However, in general, vocational high school students' information literacy level seen as "is often". In other words, it can be said that the level of vocational high school students' use of general knowledge literacy is at "often" level which is enough. As a result of this research, there is no significant change according to gender at the level of information literacy between vocational high school students. The average value of vocational high school female students' information literacy level is very least high than male students at the four sub-dimensions. There is not a significant aspect of using information literacy in terms of gender. Information is essential for everyone.

Another the result of research is that vocational high school students' information literacy level differs in terms of school departments. At the sub-dimensions of the ethical and legal arrangements to access information and knowledge in using information literacy, there are significant differences according to departments. In the first, there is difference in both sub-scales between the students of information technology area and the food and beverage services area. So, the students at the information technology area are more effectively and quickly accessing information and using information technology conduct ethical and legal regulations. Based on this result, it can be said that the students at the information technology area use and value

information more often as a require of their area. Second, between accounting and justice / clerkship and food and beverage services area there is a significant difference among the students both parts of the sub-scale. So accounting and justice / clerkship area students in accessing and using information obey regulations with the ethical and legal and behave more caring and consistent. In other words, it can be said that students in this area give more value to information due to changes in departments and the work they do.

Discussion and Conclusions: Information literacy for students in vocational high schools as well as other high schools is very important and necessary in the age of information and communication. The rapid changes and developments in vocational and technical areas necessitate the access, use and benefit of information in both the process of formal education and professional life. It is important to pay attention to teachers' status about information literacy in vocational and technical high schools. Because of these teachers plays an important role in gaining skills to students such as information literacy. Particularly teachers play an important and serious role to upgrade the level of information literacy and create the information society. At this point much training can be done for teacher about information literacy and applicaiton of it within pre-service and in-service time.

Meslek Lisesi ve Teknik Lise Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri *

Halük ÜNSAL **

Makale Gönderme Tarihi: 05 Kasım 2013 **Makale Kabul Tarihi:** 13 Mayıs 2015

ÖZET: 21. yüzyıl, öğrenmeyi merkeze alarak yeni becerileri ve okuryazarlıkları zorunlu kılmaktadır. Bu beceriler yenilikçilik, teknoloji ve kariyer gibi beceriler olarak, okuryazarlıklar ise bilgi, teknoloji, kültür ve medya gibi okuryazarlıklar biçiminde sıralanabilir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, mesleki ve teknik eğitim lisesi öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyini incelemektir. Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak bilgi okuryazarlık ölçeğinden yararlanılmıştır. Çalışmaya Ankara ilinden uygun örnekleme yöntemiyle seçilen meslek lisesi ve teknik lisedeki bilişim teknolojileri, muhasebe, çocuk gelişimi, adalet/zabıt kâtipliği ve yiyecek içecek hizmetleri bölümlerinin 11. sınıfında okuyan toplam 176 öğrenci katılmıştır. Toplanan verilerin analizlerinde frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerlerine göre betimsel analizler yapılmış, karşılaştırmalarda ise t-testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, meslek lisesi öğrencilerinin bilgi okuryazarlığının "çoğu zaman" ($\overline{X}$=3.86) düzeyinde olduğu bulunmuştur. Cinsiyet açısından yapılan karşılaştırmada anlamlı bir farlılık bulunamamıştır. Okunulan bölümler açısından fark olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunda ise bilgiye erişme boyutunda bilişim teknolojileri ve muhasebe bölümü öğrencilerinin yiyecek içecek hizmetleri bölümü öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bunun yanında bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler boyutunda da bilişim teknolojileri ve adalet/zabıt kâtipliği bölümü öğrencileriyle yiyecek içecek bölümü öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Çeşitli okuryazarlık türleri konusunda ve farklı mesleki ve teknik eğitim liselerinin çeşitli bölümlerinin katılımıyla nitel ve nicel araştırmaların yapılmasının yararlı olacağı önerilebilir.

Anahtar sözcükler: meslek lisesi, okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, 21. yüzyıl

Giriş

Bilgi ve iletişim çağı olarak nitelendirilen günümüz dünyasında, değişme ve gelişme çok hızlı yaşanmaktadır. Bu değişme ve gelişme bireyleri etkilediği kadar yaşantıyı ve meslekleri de etkisi altına almaktadır. 21. yüzyıl önceki yıllarda olmayan yeni paradigmaları, yeni becerileri, yeni düşünme biçimlerini ve yeni soruları beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda tek boyutlu düşünme ve yaklaşımlar artık yerini çok boyutlu ve disiplinlerarası yaklaşımlara yerini bırakmaya başlamaktadır.

Öğrenme alanındaki yeni dengede, temel beceriler yerine uygulamalı becerilere; rekabetçilikten işbirliğine dayanan; okul için öğrenme yerine hayat için öğrenmeye doğru bir eğilim göstermektedir. Bunun yanında 21. yüzyılda öğrenme ve yenilikçilik becerileri, hayat ve kariyer becerileri ve enformasyon, medya ve teknoloji becerilerinin üzerine odaklanıldığı anlaşılmaktadır (Trilling ve Fadel, 2009). Belirtilen denge ve beceriler hem bütün öğrencileri ilgilendirirken hem de öğretmenleri ve eğitimcileri ilgilendirmektedir. Gelecek okul yaşamı ve iş hayatı için gerekli olacak bu temel becerilerin kazanılmasının önemli olacağı söylenebilir.

Eğitimde kavramlar, inançlar ve araçlar bütünü oluşturan paradigmada bir değişim yaşanmaktadır (Khun, 2008). Paradigma değişiminin eğitimin her alanına özellikle teknolojik alanlara ve mesleki ve teknik alanlara yansımaları olmaktadır. Bu

* Bu makalenin bir bölümü 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde (12-14 Eylül 2012, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi/İstanbul) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Ankara, unsalh@gazi.edu.tr

bağlamda bazı beceriler ortaya çıkmaktadır. Okuryazarlık da bu becerilerden birisidir. Okuryazarlık, bir okuma ve yazma yeteneği olarak tanımlanabileceği gibi, bilgi dünyasını anlama, yorumlama, analiz etme, değerlendirme ve bu alanda sorun çözmeye kadar gerekli olabilecek bir özellik olarak da düşünülebilir.

Okuryazarlık tek bir çeşit değil; bilgi, bilgisayar, teknoloji, , elektronik, internet, ağ, görsel, finansal, çevresel, ekonomi, kültür, sanat, sağlık, vatandaşlık ve medya gibi çeşitleri vardır (Trilling ve Fadel, 2009; Kurt, 2010). Bütün okuryazarlıklar bir beceri ve yeteneği kapsar. Bu çalışmada temel olabilecek ve her bireyi ilgilendiren bilgi okuryazarlığı esas alınmıştır. Ayrıca Snavely ve Cooper (1997) bilgi okuryazarlığının tüm okuryazarlıkları kapsayan bir kavram olarak görmektedir (Akt: Polat, 2006).

Bilgi Okuryazarlığı

21. yüzyılın önemli kavramlarından birisi olan okuryazarlığının bütün bireylerce kazanılması gereken özelliklerden birisi olarak görülmektedir. Okuryazarlık, "bir kimsenin kendi toplumsal ve ekonomik çevresindeki insanlara göre ortalama bir okuma-yazma yeteneğini edinmiş olması" biçiminde tanımlanmıştır (Oğuzkan, 1993). Douglas Kellner'a göre okuryazarlık, bilgi dünyasını anlayıp yorumlama, sorunları başarılı bir biçimde yönetebilme becerisidir. Okuryazarlık kısaca, bir alanla ilgili yeni becerilerin kazanılmasıdır (http://www.21stcenturyschools.com/Multiple_Literacies.htm). Böylece okuryazarlığın anlamı genişlemiş ve yeni bir anlam kazanmıştır. Drucker (1996) öğrenmenin sağlanmasında ve bu öğrenmenin sürdürülmesi için gerekli bilgi ve becerilerin okuryazarlık kazandırarak sağlanabileceğini ifade etmiştir. Bu okuryazarlığın eğitim için gelecekteki önemini vurgulamıştır. Ünsal (2011) ise öğretmen ve öğrencilerin 21. yüzyılda alanlarına göre bazı okuryazarlık becerisine sahip olması gerektiği ileri sürmüştür. Snavely ve Cooper (1997) bilgi, teknoloji, bilgisayar, ahlak, dünya, politik, yatırım ve TV okuryazarlığı gibi çeşitli alanları kapsayan 34 okuryazarlık alanı olduğunu belirtmiştir (Akt: Kurt, 2010). Bu çalışmada sadece bilgi okuryazarlığı konusu ele alınarak açıklanmıştır. Çünkü bilgi okuryazarlığı, diğer okuryazarlıkları da ilgilendirmekte ve temel okuryazarlıklardan birisi olarak düşünülmektedir.

Kurt (2010)'a göre bilgi okuryazarlığı, bilgiden etkili bir şekilde yararlanabilmek amacıyla yazılı ve farklı medyayı tanıma, karşılaştırma, düzenleme, seçme becerisini kapsar. Cuffe (2002) ise bilgi okuryazarı olan bireyde olması gereken yeterlikleri özetle şöyle sıralamaktadır (Akt: Kurt, 2010):

1. Bilgiye olan ihtiyacı fark eder.
2. İhtiyaç duyulan bilginin miktarını açıklar.
3. İhtiyaç duyulan bilgiye etkili bir şekilde ulaşır.
4. Bilgiye ve bilgi kaynaklarına eleştirel bir düşünceyle bakar.
5. Amacı için bilgiyi verimli ve etkili bir şekilde kullanır.
6. Bilgi kullanımındaki yasal ve etik konuların farkındadır.

7. Elde edilen bilgiyi gruplandırır, sıralar, düzenler ve kendi ihtiyaçları doğrultusunda yönetir.

8. Yaşam boyu gelişim için bilgi okuryazarlığının ve diğer okuryazarlıkların farkındadır.

Sonuç olarak bilgi okuryazarlığı, mevcut bilgilerin elde edilmesi, örgütlenmesi, değerlendirilmesi, paylaşılması ve yeni bilgilerin üretilebilmesi becerileri olarak tanımlanabilir. Her bireyin bilgiyle olan iletişimlerinde bilgi okuryazarlığına sahip olması gerektiği söylenebilir.

Bilgi okuryazarlığıyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, yükseköğretim lisans düzeyinde 4. sınıf öğrencileriyle yapılan bilgi okuryazarlık düzeyi belirleme araştırmasında bu düzeyin oldukça iyi olduğu bulunmuştur. Yani öğrenciler bilgi aramada, almada, işleme ve sunmada iyi durumdadırlar. Ancak öğrencilerin prosedüre uygun bilgi almada ve bilgiyi saklamada yeterlik olmadıkları ortaya çıkmıştır (Başaran, 2005). Yine yükseköğretim düzeyinde öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ve internet kullanımı üzerine yapılan araştırmada bilgi okuryazarlık düzeylerinin artmasıyla internet kullanımının da arttığı bulunmuştur (Akkoyunlu ve Yılmaz, 2005).

İlköğretim düzeyinde yapılmış bir araştırmada, bilgi okuryazarlığı için en uygun ortamların okul ve kütüphane olduğu, bilgi okuryazarlık becerilerinin sergilenmesinde en uygun fırsatın eğitim sırasında ödev ve araştırma projeleri hazırlayarak yapılabileceği bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin önemli bir rolde olduğu ve diğer öğretmenler ve kütüphanecilerle işbirliği yapması gerektiği vurgulanmıştır (Kurbanoğlu ve Akkoyunlu, 2001). Bunun yanında başka bir çalışmada ise bilgi okuryazarlığı ile öğretmen eğitim ve yaşam boyu öğrenme arasında bir önemli bir ilişki olduğu vurgulanmıştır (Kurbanoğlu ve Akkoyunlu, 2007).

Bilgi okuryazarlığıyla ilgili araştırmalar ve çalışmalar incelendiğinde, çeşitli kademelerde yapıldığı, bilgi okuryazarlığı ile internet ilişkisi, bilgi okuryazarlığı ile okul ve kütüphane ortamı ilişkisi, öğrencileri için ödev ve araştırma projelerinin yaptırılması ve öğretmen eğitimi konuları dikkat çekmektedir. Ancak meslek lisesi ve teknik lise düzeyinde öğretmen veya öğrencilerin bilgi okuryazarlığı konusunda araştırmaların eksik olduğu anlaşılmaktadır.

Mesleki ve Teknik Eğitim

Mesleki ve teknik eğitim, insanlığın tarihi kadar öncelere dayanır. Bunun okul içinde düşünülmesi yeni bir durumdur. Bu eğitimin gelişmesinde sanayi devremi ve bilimsel eğitim alanındaki çalışmaların etkili olduğu söylenebilir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1994). Mesleki ve teknik eğitim; birey, iş (meslek) ve eğitim boyutlarından oluşmaktadır (Sezgin, 1993; Alkan, Doğan ve Sezgin, 1994).

Sezgin (1994) mesleki ve teknik eğitimin amacını, bireyin iş alanınca ihtiyaç duyulan bir işe girebilmesi ve aynı zamanda girilen bu işte devam edip ilerlenebilmesi için gerekli olan davranışların kazandırılması olarak belirtmektedir. Mesleki ve teknik eğitim, iş piyasasınca geçerli olabilecek bir alanın olmasını gerektirir. Bu kapsamda

mesleki ve teknik eğitim için teorik ve uygulamalı olarak işin analizi ve iş alanındaki değişikliklerin sürekli olarak takip edilerek eğitim sürecine aktarılması önemlidir. Bu eğitimin başarısı, eğitim süreci sonunda bireyde kazandırılan bilgi ve becerilerin gerçek hayattaki iş durumlarıyla uygun olmasıyla ilişkilidir.

Mesleki ve teknik eğitim alanıyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, Korkmaz ve Tunç (2010)'un yapmış olduğu araştırma sonucunda, mesleki ve teknik eğitim öğretmenlerinin derslerinde bilgisayar ve internet temelli öğretim materyallerini kullandıklarını ancak bunun yeterli düzeyde olmadığını ifade etmişlerdir. Bu materyallerden yararlanamama nedeni olarak materyal ve donanım eksikliğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler genellikle hazır materyaller aramakta ve materyal tasarlamayı zor bulmaktadırlar. Bu sonuçları destekleyen başka bir çalışma ise Yörük, Dikici ve Uysal (2002)'ın tespit ettiği teknolojiyle entegre olamama ve materyal eksikliğiyle örtüşmektedir. Bu araştırmalar daha çok öğretmenlerle ilgili ve yükseköğretim düzeyindedir. Buradan mesleki ve teknik eğitim öğrencileriyle ilgili araştırmaların az olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu öğrencilerle ilgili olarak okuryazarlık alanıyla ilgili yapılmış bir çalışmaya da rastlanmamıştır.

Mesleki ve teknik eğitim sürecinde bilgi ve iletişim çağının gerektirdiği okuryazarlıkların kazandırılması gereklidir. Yükseköğretime geçişin düşük seviyede olduğu ülkemizde ortaöğretim düzeyinde bilgi okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasının önemi bir kat daha artmaktadır. Bilgi çağı ve iş piyasası bilge ihtiyaç duyan, erişen ve kullanan nitelikli insangücüne ihtiyaç duyduğundan mesleki ve teknik eğitim için önemlidir.

Bu araştırma, ortaöğretim kademesindeki mesleki ve teknik eğitim lisesi öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyini belirlemeyi amaçlamaktadır. Mesleki ve teknik eğitim lisesi öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin ortaya çıkarılması hem ülke geleceğinin üretken ve ara insangücünü oluşturması hem de genel liseler kadar mesleki ve teknik eğitim liselerinin gelecekte önemli roller üstleneceğinden önemlidir. Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin hem okul hem de iş hayatındaki bilgi okuryazarlığına olan gereksinimi ortaya kayacağı umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretime devam eden meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

1. Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin genel bilgi okuryazarlık düzeyleri nasıldır?
2. Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin okuryazarlık düzeyleri,
    a. Cinsiyete ve
    b. Bölümlere göre değişmekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada tarama modelinden yararlanılmıştır (Karasar, 1995). Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilindeki meslek lisesi ve teknik lise öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem olarak en ulaşılabilir olan ve maksimum tasarruf sağlayan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmaya Ankara ilinin Altındağ, Çankaya ve Polatlı ilçelerinden ulaşılması kolay olan ve uygulama açısından tasarruflu bulunan meslek lisesi ve teknik lise türünden dört lise katılmıştır. Bu liselerin kapsamında bilişim teknolojileri, muhasebe, çocuk gelişimi, adalet/zabıt kâtipliği ve yiyecek içecek hizmetleri bölümlerinin 11. sınıfında okuyan toplam 176 öğrenci bulunmaktadır. Örnekleme alınan okullarda yaklaşık 1.000 ile 1800 öğrenci vardır. Öğretmen sayıları ise 70 ile 136 arasındadır. Liselerde kız öğrencilerin sayıları daha fazladır. Liselerin içerisinde birden fazla lise türü bulunmaktadır. Ayrıca oldukça fazla bölüm türü vardır. Bazı liselerde Anadolu türü liselerde aynı bina kapsamındadır. Bunun yanında araştırmaya gönüllü öğrencilerin katılması sağlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak Adıgüzel (2011) ‘in “bilgi okuryazarlığı” ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 29 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek bilgi ihtiyacını tanımlama, bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeleri dikkate alma olmak üzere dört faktörden oluşmaktadır. Bu ölçeğin her bir faktörünün güvenirlik katsayıları sırasıyla, .80, 87, .85 ve .83 olarak hesaplanmış, ölçeğin tamamının güvenirlik katsayısı ise .93’tür. Araştırmacı ise ölçeğin tamamının güvenirlik katsayısını .90 olarak hesaplamıştır. Veri toplama süreci dört gün sürmüştür. Sınıf öğretmenlerinden izin alınarak ve yeterli zaman verilerek ölçeğin doldurulması istenmiştir. Verilerin toplanmasından sonra formlar tek tek incelenerek eksik doldurulan veya işaretlemelerinde hatalar olanlar ayrılarak analiz için düzenlenmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumu

Verilerin analizinde SPSS 16.0 kullanılmıştır. Verilerin frekans (f), yüzde (%) değerleri verilerek yorumlanmıştır. Karşılaştırmalarda ise t-testi ve varyans analizi yapılmıştır. Verilerin anlam düzeyi .05 olarak alınmıştır. Bu beşli likert tipi ölçeğin değer aralıkları şöyle belirlenmiştir: 1.00-1.80 arası “hiçbir zaman”; 1.81-2.60 arası “arasıra”; 2.61-3.40 arası “bazen “; 3.41-4.20 arası “çoğu zaman”; 4.20-5.00 arası “her zaman” olarak yorumlanmıştır.

Bulgular

Aşağıda araştırmanın birinci alt problemine ait bulgular sunulmuştur. Ortaöğretime devam eden meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmada, öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerine ilişkin dağılım Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı alt boyutlara göre betimsel istatistik değerleri

Ölçek	Alt boyutlar	*N*	$\bar{x}$	*ss*
Bilgi Okuryazarlığı	1.Bilgi ihtiyacını tanımlama	176	3.92	.62
	2.Bilgiye erişme	176	3.85	.57
	3.Bilgiyi kullanma	176	3.65	.77
	4.Bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler	176	4.01	.67
	Genel	176	3.86	.54

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyinin alt boyutlarına ilişkin dağılımı verilen Tablo 1 incelendiğinde, meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin en fazla bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler ($\bar{x}$=4.01) ve en az ise bilgiyi kullanma ($\bar{x}$=3.65) alt boyutundaki davranışları yaptıkları görülmektedir. Genel olarak meslek lisesi öğrencilerinin bilgi okuryazarlığını ($\bar{x}$=3.86) "çoğu zaman" düzeyinde kullandıkları anlaşılmaktadır.

Aşağıda araştırmanın ikinci alt problemi birinci sorusuna ait bulgular sunulmuştur. Ortaöğretime devam eden meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmada, öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı alt boyutlarının cinsiyetlere göre karşılaştırılması

Boyutlar	Cinsiyet	*N*	$\bar{x}$	*ss*	*t*	*p*
1.Bilgi ihtiyacını tanımlama	K	120	3.96	.62	1.04	.30
	E	56	3.85	.63		
2.Bilgiye erişme	K	120	3.85	.59	.13	.90
	E	56	3.84	.50		
3.Bilgiyi kullanma	K	120	3.73	.79	1.83	.07
	E	56	3.50	.70		
4.Bilgiyi kullanmada etik ve yasal Düzenlemeler	K	120	4.02	.67	.24	.81
	E	56	3.99	.66		
Genel	K	120	3.89	.55	.88	.38
	E	56	3.81	.51		

Tablo 2'ye göre, bilgi okuryazarlık düzeyinin birinci alt boyutuna ($t(176)= 1.04$, $p>.05$), ikinci alt boyutuna ($t(176)=.13$, $p>.05$), üçüncü alt boyutuna ($t(176)=1.83$, $p>.05$) ve dördüncü alt boyutuna ($t(176)=.24$, $p>.05$) ilişkin meslek lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna göre bilgi ihtiyacını tanımlama, bilgiye erişme ve kullanma, bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler yönünden cinsiyetlere göre bir farklılık yoktur. Diğer bir ifadeyle cinsiyet yönünden bilgi okuryazarlık düzeyleri birbiriyle yakınlık göstermektedir.

Aşağıda araştırmanın ikinci alt problemi ikinci sorusuna ait bulgular sunulmuştur. Ortaöğretime devam eden meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmada, öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerinin bölümlere göre karşılaştırılması Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı alt boyutlarının bölümlere göre karşılaştırılmasının betimsel istatistikleri

Alt Boyutlar	Bölümler	*N*	$\overline{x}$	*ss*
1. Bilgi ihtiyacını tanımlama	1.Adalet/Zabıt katipliği	47	3.81	.63
	2.Bilişim teknolojisi	52	4.06	.56
	3.Muhasebe	20	4.09	.58
	4.Çocuk gelişimi	33	3.78	.63
	5.Yiyecek içecek hizmetleri	24	3.90	.71
	Toplam	176	3.92	.62
2. Bilgiye erişim	1.Adalet/Zabıt katipliği	47	3.82	.60
	2.Bilişim teknolojisi	52	4.03	.42
	3.Muhasebe	20	3.97	.43
	4.Çocuk gelişimi	33	3.68	.55
	5.Yiyecek içecek hizmetleri	24	3.64	.73
	Toplam	176	3.85	.56
3. Bilgiyi kullanma	1.Adalet/Zabıt katipliği	47	3.67	.70
	2.Bilişim teknolojisi	52	3.72	.68
	3.Muhasebe	20	3.84	.55
	4.Çocuk gelişimi	33	3.59	.88
	5.Yiyecek içecek hizmetleri	24	3.41	1.02
	Toplam	176	3.65	.77
4. Bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler	1.Adalet/Zabıt katipliği	47	4.14	.62
	2.Bilişim teknolojisi	52	4.16	.61
	3.Muhasebe	20	3.81	.62
	4.Çocuk gelişimi	33	3.93	.65
	5.Yiyecek içecek hizmetleri	24	3.68	.80
	Toplam	176	4.01	.67
Genel	1.Adalet/Zabıt katipliği	47	3.85	.52
	2.Bilişim teknolojisi	52	4.01	.43
	3.Muhasebe	20	3.95	.46
	4.Çocuk gelişimi	33	3.73	.57
	5.Yiyecek içecek hizmetleri	24	3.68	.71
	Toplam	176	3.86	.54

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlığının alt boyutları bölümlere göre Tablo 3'te incelendiğinde, bilgi ihtiyacını tanımlama alt boyutunda en yüksek değerin muhasebe bölümünde ($\bar{x}$=4.09), en düşük değerin çocuk gelişimi bölümünde ($\bar{x}$=3.78); bilgiye erişme alt boyutunda ise en yüksek değerin bilişim teknolojisi bölümünde ($\bar{x}$=4.03), en düşük değerin yiyecek içecek hizmetleri bölümünde ($\bar{x}$=3.64); bilgiyi kullanma alt boyutunda ise en yüksek değerin muhasebe bölümünde ($\bar{x}$=3.84), en düşük değerin yiyecek içecek hizmetleri bölümünde ($\bar{x}$=3.41); bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler alt boyutunda ise en yüksek değerin bilişim teknolojisi bölümünde ($\bar{x}$=4.16), en düşük değerin ise yiyecek içecek hizmetleri bölümünde ($\bar{x}$=3.68) olduğu görülmektedir.

Tablo 4

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık alt boyutlarının bölümlere göre karşılaştırılmasının tek yönlü varyans analizi ve scheffe testi sonuçları

Boyutlar		*KT*	*SD*	*KO*	*F*	*p*	*Scheffe*
1. Bilgi ihtiyacını tanımlama	Gruplar arası	2.804	4	.701	1.835	.124	---
	Gruplar içi	65.320	171	.382			
	Toplam	68.124	175				
2. Bilgiye erişme	Gruplar arası	4.221	4	1.055	3.469	.009*	2-5 ve 3-5
	Gruplar içi	52.014	171	.304			
	Toplam	56.235	175				
3. Bilgiyi kullanma	Gruplar arası	2.549	4	.637	1.074	.371	---
	Gruplar içi	101.488	171	.593			
	Toplam	104.036	175				
4. Bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler	Gruplar arası	5.579	4	1.395	3.283	.013*	1-5 ve 2-5
	Gruplar içi	72.653	171	.425			
	Toplam	78.232	175				
Genel	Gruplar arası	2.683	4	.671	2.386	.053	---
	Gruplar içi	48.082	171	.281			
	Toplam	50.765	175				

*p< .05

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda bilgiye erişme ve bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler alt boyutlarında bölümler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bu farklılığın hangi bölümler arasında olduğunu

belirlemek için yapılan scheffe testi sonucunda ise bilgiye erişme alt boyutunda bilişim teknolojisi bölümü öğrencileriyle yiyecek içecek hizmetleri bölümü öğrencilerinin ve muhasebe bölümü öğrencileriyle yine yiyecek içecek hizmetleri bölümü öğrencilerinin bilgi okuryazarlığını kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($F(4\text{-}176)=3.469$, $p<.05$). Yine bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler alt boyutunda adalet/zabıt kâtipliği bölümü öğrencileriyle yiyecek içecek hizmetleri bölümü öğrencilerinin ve bilişim teknolojisi bölümü öğrencileriyle yine yiyecek içecek hizmetleri bölümü öğrencilerinin bilgi okuryazarlığını kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F(4\text{-}176)=3.283$, $p<.05$). Bu bulgulara göre, bilişim teknolojileri ve muhasebe bölümü öğrencilerinin yiyecek içecek hizmetleri bölümü öğrencilerine göre bilgiye erişmede yoğunluk yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanında bilişim teknolojileri ve adalet/zabıt kâtipliği bölümü öğrencilerinin yiyecek içecek bölümü öğrencilerine göre bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemelere daha çok dikkat ettikleri söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla bilgi ihtiyacını tanımlama, bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler alt boyutlarına ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda genel bilgi okuryazarlık düzeyinin bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler ile bilgi ihtiyacını tanımlama alt boyutlarında ortalama değerin diğer boyutlara göre biraz daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin genel olarak bilgi okuryazarlığının "çoğu zaman" düzeyinde olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin genel bilgi okuryazarlık kullanımının çoğu zaman düzeyinde ve yeterli olduğu söylenebilir.

Bu araştırma sonucunda meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişmediğine ulaşılmıştır. Meslek lisesi ve teknik lisedeki kız öğrencilerin bilgi okuryazarlığına ilişkin ortalama değerin erkek öğrencilere göre dört alt boyutta da çok az daha yüksek olduğu görülmektedir. Kısaca öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeyleri cinsiyetten etkilenmemektedir.

Bir diğer araştırma sonucu ise, meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyinin bölüm değişkini yönünden farklılık göstermesidir. Bilgi okuryazarlığının bilgiye erişme ve bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler alt boyutlarında bölümler arasında anlamlı farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. İlk olarak bilişim teknolojisi bölümündeki öğrencilerle her iki alt boyutta da yiyecek içecek hizmetleri bölümündeki öğrenciler arasında fark vardır. Yani bilişim teknolojisindeki öğrenciler bilgiye erişmede ve bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemelerde daha etkili ve hızlı davranış göstermektedir. Bu sonuca dayanarak bilişim teknolojisi bölümündeki öğrencilerin bölümleri gereği bilgiyi daha fazla kullandıkları ve değer verdikleri söylenebilir. Günümüz teknolojisinde öğrencilerin bilgisayar, web ve internet temelli eğitim almaları bu sonucu doğurmuş olabilir. İkinci olarak muhasebe ve

adalet/zabıt kâtipliği bölümlerindeki öğrencilerle her iki alt boyutta da yine yiyecek içecek hizmetleri bölümündeki öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Yani muhasebe ve adalet/zabıt kâtipliği bölümlerindeki öğrenciler bilgiye erişmede ve bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemelere uymada daha önem verici ve daha yoğun bir davranış sergilemektedir. Başka bir ifadeyle bu bölümdekilerin hem bölümlerinde yaptığı işlerden dolayı hem de bölümlerindeki çeşitli dersler ve çalışmalarından dolayı bilgi okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir. Bilişim teknolojisi, muhasebe, adalet/zabıt katipliği gibi bölümlerde okuyan öğrencilerin hem özel hem de kamu alanında bilgi ve teknoloji yoğun bir iş ortamında olmalarından bu farkın kaynaklandığı söylenebilir

Yukarıdaki sonuçlara göre, meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyleri çoğu zaman düzeyinde gerçekleşmektedir. Aslında bilgi okuryazarlığı hem meslek lisesi ve teknik liselerindeki öğrenciler hem de diğer liselerdeki öğrenciler için içinde bulunduğumuz bilgi ve iletişim çağında çok önemli ve gereklidir.

Bilgi okuryazarlığı düzeyini yükseltme ve bilgi toplumunu oluşturma yolunda başta öğretmenlere önemli ve ciddi görevler düşmektedir. Bu konuda öğretmenlerinde okuryazarlıklar kazanma ve uygulamaları noktasında hizmet öncesi eğitimde olabileceği gibi hizmet içi eğitim sürecinde de gerekli çalışmalar yapılabilir.

Bu araştırmaya bağlı olarak, meslek lisesi ve teknik lise öğrencileriyle bilgi okuryazarlığını uygulama becerileri ve stratejileri konuları dikkate alınarak nitel veya nicel araştırma türünde araştırmalar düzenlenebilir. Yine meslek lisesi ve teknik lise öğrencilerinin katılımıyla bilgi ihtiyacını tanımlama, bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve bilgiyi kullanmada etik ve yasal düzenlemeler boyutlarına ilişkin nitel türde birkaç öğrencinin katılımıyla derinlemesine bazı araştırmaların yapılması önerilebilir. Ayrıca bu öğrencilerin bilgiye erişme ve kullanma imkanları için okullarda toplu veya bireysel çalışma ortamları oluşturulabilir ve ulaşılan bilgileri derste etkin olarak kullanabilmeleri için öğretmenler aktif roller üstlenebilir.

Öneriler

Bu araştırma sonucuna dayalı olarak, bilgi okuryazarlığı genel lise, fen ve Anadolu lisesi gibi farklı öğrenci gruplarıyla çalışmalar yapılabilir. Hatta bir lise türü seçilerek kapsamında bulunan bütün bölümlerin katılımıyla bazı araştırmalar tasarlanabilir. Bunun yanında ortaöğretim düzeyinde bilgi, medya, çevre, teknoloji, kültür ve ekonomi gibi farklı okuryazarlık alanlarında nitel ve nicel türden araştırmalar yapılabilir. Bilgi okuryazarlığı, nitel araştırma uygulamalarıyla da daha derinlemesine ve birçok noktanın daha açık ortaya çıkmasını sağlayacak özellikte tasarlanabilir. Farklı iller ve bölgeler dikkate alınarak karşılaştırmalı araştırmaların yapılması önerilebilir.

Kaynakça

Adıgüzel, A. (2011). Bilgi okuryazarlığı ölçeğinin geliştirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*, 15-28.

Alkan, C., Doğan, H. & Sezgin, S. İ. (1994). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*.

Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.

Akkoyunlu, B. & Yılmaz, M. (2005). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile internet kullanım sıklıkları ve internet kullanım amaçları. *Eurasian Journal of Educational Research, 19*, 1-14.

Başaran, M. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının bilgi okuryazarlıklarının değerlendirilmesi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *25*(3), 163-177.

Binici, H. & Arı, N. (2004). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(3), 383-396.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Drucker, P. (1996). *Yeni gerçekler*. (Çev. Birtanem Karanakçı) (5. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara

Korkmaz, Ö. & Tunç, S. (2010). Mesleki-teknik eğitim öğretmenlerinin bilgisayar ve internet temelli öğretim materyallerinden yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(3), 263-276

Khun, S. T. (2008). *Bilimsel devrimlerin yapısı*. (8. Baskı). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Kurbanoğlu, S. & Akkoyunlu, B. (2001). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*, 81-88.

Kurbanoğlu, S. & Akkoyunlu, B. (2007). Öğretmen eğitiminde bilgi okuryazarlığının önemi. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu. 12-14 Mayıs 2007 Bakü. Bildiriler, S, 380-384.*

Kurt, A. A. (2010). Okuryazarlıkta dönüşümler. H.Ferhan Odabaşı (Editör), *Dönüşümler* (s. 81-102). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB. (2012). *Milli eğitim istatistikleri 2011-2012*. Retrieved from http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_12/06021046_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2011_2012.pdf. Erişim Tarhi: 5 Temmuz 2013.

MEB, (2013). *Mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem taslak planı 2013-2017*. Retrieved from http://mtegm.meb.gov.tr/dosyalar/MTE_Strateji_Belgesi_ve_Eylem_Plani_TASLAK_10.05.2013.pdf. Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2013.

Oğuzkan, F. A. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. (3. Baskı). Ankara: Emel Matbaacılık.

Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: bilgi okuryazarlığı öğretimi. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, *29*, 249-266.

Sezgin, S. İ. (1993). *Mesleki ve teknik eğitimde program geliştirme*. (3. Baskı) Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

Sönmez, M. (2008). Türkiye'de mesleki ve teknik örgün öğretimin sorunları ve yeniden yapılandırılma zorunluluğu. *Eğitim ve Bilim*, *33*(147), 71-84.

Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills. Learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass.

Ünsal, H. (2011). 21. Yüzyılda eğitim bilimlerinde yeni yönelimler. M. Çağatay Özdemir (Editör), *Eğitim bilimine giriş* (s. 278-301). (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Yörük, S., Dikici, A. & Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye'de Mesleki Eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *12*(2), 299-312.

21stcenturyschools. (2013). *Curriculum and instruction, multiple literacies.* Retrieved from http://www.21stcenturyschools.com/Multiple_Literacies.htm. Erişi Tarihi: 14 Temmuz 2013.